

Kulturutskottets yttrande

1985/86:1 y

om åtgärder mot våldsskildringar i videogram m. m.
(prop. 1984/85:116)

KrU
1985/86:1 y

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har beslutat inhämta yttrande från kulturutskottet över dels proposition 1984/85:116 om åtgärder mot våldsskildringar i videogram m. m., dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1984/85:2879–2881 och 1985/86:1, dels ock de under allmänna motionstiden väckta motionerna 1984/85:1548, 1552, 1557, 1559, 1561, 2203 och 2328.

Propositionen

I propositionen föreslås att riksdagen antar ändringar i dels lagen (1981:485) om förbud mot spridning av filmer och videogram med våldsinslag, den s. k. videovåldslagen, dels förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biograf föreställningar m. m., den s. k. biograf förordningen.

Ändringarna i biograf förordningen innebär bl. a. att den nuvarande förhandsgranskningen vid offentlig visning av film skall utsträckas till att omfatta också offentlig visning av videogram.

De föreslagna ändringarna i videovåldslagen innebär bl. a. att bestämmelsen om vilka filmer och videogram som inte får spridas enligt lagen skärps. Vidare ökas förutsättningarna för att kunna fälla videogramgrossisterna till ansvar enligt lagen. En möjlighet skall också finnas för detaljister att undgå ansvar enligt lagen om de endast hyr ut videogram på vilka intygats att de överensstämmer med en av biografbyrån godkänd kopia. Vidare skall allmänt åtal enligt lagen få väckas endast efter medgivande av statens biografbyrå.

Motionerna

Beträffande innehållet i motionsyrkandena hänvisar utskottet till motionerna och till framställningen i det följande.

Vissa bakgrundsuppgifter

Det i början av år 1984 framlagda betänkandet med förslag till ny yttrandefrihetsgrundlag har remissbehandlats och bereds för närvarande inom justitiedepartementet med sikte på att ett förslag i ämnet skall kunna remitteras till lagrådet våren 1986. Avsikten är att ett förslag till grundlags-

ändringar skall kunna behandlas av riksdagen i anslutning till 1988 års val.

I betänkandet behandlas bl. a. frågan om åtgärder mot våldsskildringar i filmer och videogram. I denna del har regeringen efter remissbehandlingen dels beslutat att en särskild utredare får tillkallas för att utreda frågor om åtgärder mot våldsskildringar i inspelningar av rörliga bilder (dir. 1985:29), dels lagt fram den nu aktuella propositionen, 1984/85:116, som om den bifalles medför att möjligheterna att ingripa mot våldsskildringar i videogram förbättras redan vid kommande årsskifte. En förutsättning för införandet av den i propositionen föreslagna möjligheten att förhandsgranska videogram som skall visas offentligt är att riksdagen bifaller proposition 1984/85:83, såvitt däri föreslås en ändring i övergångsbestämmelserna till lagen (1976:871) om ändring i regeringsformen. Riksdagen kommer i dagarna att ta slutlig ställning till propositionen i denna del (KU 1985/86:1, se även KU 1984/85:20). Kulturutskottets överväganden görs utifrån förutsättningen att den föreslagna ändringen antas av riksdagen.

Kulturutskottet

Bestämmelserna i biografförordningen om förhandsgranskning vid offentlig visning gäller för närvarande endast filmer. Utskottet ansluter sig till uppfattningen i propositionen att enhetliga regler bör gälla i fråga om förhandsgranskning av filmer och videogram. Bestämmelserna i biografförordningen bör därför, som föreslås i propositionen, utvidgas till att gälla också videogram.

Ett i motion 2881 (m) framställt yrkande om bifall till propositionen i denna del erfordrar inte någon särskild åtgärd av riksdagen.

Kulturutskottet vill framhålla att utskottets ställningstagande i denna del inte innebär ett föregripande av det arbete som pågår rörande yttrandefrihetsutredningens förslag, vilket förslag bl. a. innehåller att förhandsgranskning av filmer och videogram för vuxna skall vara av endast rådgivande karaktär.

Utskottet har inte något att erinra mot att möjligheten avskaffas att ingripa mot en film därför att dess förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt m. m. Utskottet tillstyrker också att reklamfilmer och reklamvideogram undantas från förhandsgranskning. Vidare tillstyrks att visningar vid varumässor, utställningar och sportevenemang om visningarna ingår som moment i tillställningarna undantas från sådan granskning.

Då det gäller annan spridning än genom offentlig visning av filmer och videogram – dvs. spridning genom uthyrning eller försäljning – läggs i propositionen fram förslag som har till syfte att förbättra möjligheterna att ingripa mot sådana videogram som innehåller våldsskildringar. Det gäller dels frågan vilka slags våldsskildringar som skall omfattas av spridningsförbudet i videovåldslagen, dels utformningen av ansvarsreglerna i lagen.

I förstnämnda hänseende föreslås att bestämmelsen i 1 § videovåldslagen skärps så att den kommer i närmare överensstämmelse med biografbyråns praxis i fråga om förbud mot offentlig visning. Skildringar av sexuellt våld

eller tvång kriminaliseras i ökad utsträckning. Bestämmelsen utvidgas till att omfatta också skildringar av våld mot djur och våld som inte har någon människa som direkt eller indirekt upphov. Vidare formuleras bestämmelsen om, så att förbud mot extremvåld blir huvudregeln och undantag kommer att gälla, om spridandet är försvarligt med hänsyn till framställningens syfte och sammanhang samt omständigheterna i övrigt.

Även i detta avseende ansluter sig utskottet till förslaget i propositionen.

I en rad motioner – 1548 (c), 1557 (c), 1559 (fp), 2203 (c), 2328 (c), 2880 (c) och 1985/86:1 (c) yrkande 1 – framställs yrkanden som sammanfattningsvis innebär att riksdagen nu skall besluta om eller begära förslag om förhandsgranskning även av videogram som sprids till allmänheten för privat bruk, dvs. i allmänhet genom uthyrning eller försäljning. Motionärerna framhåller framför allt vikten av att man genom en sådan lagstiftning effektivt förhindrar barn och ungdom att få tillgång till videofilmer med extrema våldsskildringar, icke minst sådana som innehåller våldsinslag bestående i sexuella övergrepp och sadism mot barn och vuxna. Av flertalet yrkanden framgår direkt eller indirekt att motionärerna anser att den utvidgade förhandsgranskningen bör genomföras snarast och utan att man avvaktar ytterligare utredning.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden erinra om innehållet i direktiven till den utredningsman som skall utreda frågan om åtgärder mot våldsskildringar i inspelningar av rörliga bilder. Utredaren skall överväga hur utvecklingen av nya medier för att återge inspelningar av rörliga bilder påverkar risken för att framför allt barn och ungdomar utsätts för skadeverkningar genom våldsskildringar i sådana inspelningar. Utredaren skall vidare bedöma om utvecklingen kan väntas leda till att det behövs nya eller ändrade regler för att motverka sådana skadeverkningar. Alternativet med en allmän förhandsgranskning av filmer och videogram skall belysas ingående.

Som redovisas i direktiven har yttrandefrihetsutredningen föreslagit att krav på obligatoriskt förhandsgodkännande skall gälla för filmer och videogram som tillhandahålls för personer under 18 år, vare sig tillhandahållandet sker genom offentlig visning eller på annat sätt. Biografbyrån skall också alltid förhandsgranska filmer och videogram som skall visas offentligt för personer över 18 år. Biografbyrån skall i dessa fall avge ett utlåtande i frågan om framställningen innefattar olaga våldsskildring. Utlåtandet blir dock inte bindande vid en eventuell domstolsprövning i efterhand.

Remissutfallet sammanfattas i direktiven. Vad särskilt angår reglerna för filmer och videogram som inte visas offentligt är remissutfallet mycket splittrat.

Innan slutlig ställning tas till den aktuella förhandsgranskningen krävs enligt utskottets mening en ingående belysning av såväl vissa yttrandefrihetsfrågor som praktiska och ekonomiska frågor. Det ankommer på utredningsmannen att utreda sådana frågor.

Utskottet anser med hänsyn till det anförda att utredningsarbetet inte bör föregripas. Kulturutskottet anser därför att motionerna bör avstyrkas.

Frågan om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram får anses omfattas av utredningsuppdraget. Motion 1985/86:1 avstyrks i motsva-

rande del (yrkande 2).

I motion 2881 (m) framställs yrkanden som anknyter till ett i Finland nyligen framlagt förslag om förhandsgranskning av filmer och videogram. Enligt yrkandena skulle det – på grund av ingivna innehållsbeskrivningar – ske en selektiv granskning av filmer och videogram för vuxna. För barn under 15 år skulle granskningen vara obligatorisk. Från granskningsskyldigheten skulle relativt omfattande undantag gälla, bl. a. i fråga om program för undervisningsändamål, dokumentärt material och program med musik eller idrott. Videovåldslagen skulle om förslagen genomförs kunna upphävas.

Utskottet anser att möjligheterna att använda en sådan modell som motionärerna skisserat, då det gäller att nå en praktisk lösning av granskningsproblemet, får anses omfattas av utredningsuppdraget. Detta bör avvaktas. Motionen påkallar därför inte någon riksdagens åtgärd i aktuella delar (yrkandena 2, 3 och 4).

I propositionen ägnas stor uppmärksamhet åt innehållet i ansvarssystemet vid spridning av videogram med våldsinslag. Det föreslås att inte bara detaljisterna utan också grossister och andra leverantörer blir direkt straffrättsligt ansvariga för spridning av sådana videogram som avses i 1 § videovåldslagen. I syfte att främja frivillig granskning av videogram införs en bestämmelse om att detaljisten undgår ansvar, om han hyr ut eller på annat sätt sprider ett videogram som har försetts med ett intyg om att det har ett innehåll som motsvarar ett exemplar som har godkänts av biografbyrå. Vidare skall enligt propositionen allmänt åtal för brott mot videovåldslagen få väckas endast efter medgivande av statens biografbyrå.

Yttrandefrihetsutredningen har förordat ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram. Motionärerna bakom motion 2879 (m) anser att systemet bör genomföras redan nu. De lägger fram förslag till lagändringar i detta syfte. I andra hand skall ansvaret åvila den som sprider videogrammet, och tryckfrihetsförordningens bestämmelser om rättegången skall i huvudsak vara tillämpliga. Förslagets närmare innehåll framgår av en reservation som fogats vid konstitutionsutskottets betänkande KU 1981/82:38, vilket avsåg det slutliga antagandet av 1 § videovåldslagen. Även i motion 1561 (m) förordas att ansvarig utgivare skall utses för all videogramproduktion.

I propositionen framhålls bl. a. att frågan hur ett system med ansvarig utgivare, juryrättegång och justitiekanslern som åklagare m. m. i detalj bör utformas på det här området kräver mer ingående överväganden än vad som låter sig göra i detta lagstiftningsärende. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt anförs i propositionen avstyrker utskottet motionerna och tillstyrker propositionen i denna del.

Utskottet yttrar sig också över motion 1552 (fp), vari föreslås att eljest barnförbjudna filmer skall kunna tillåtas för visning för barn i de fall då barnen är i vuxens sällskap.

Den utredningsman som tillkallats för att utreda frågor om åtgärder mot våldsskildringar i inspelningar av rörliga bilder bör enligt sina direktiv bl. a. överväga om det är befogat med ändringar i de åldersgränser som gäller vid offentliga visningar av filmer och videogram. Med hänsyn härtill och då den i motionen upptagna frågan redovisas i sammanhanget i direktiven får det anses ingå i utredarens uppgift att överväga denna. Motionen påkallar därför

inte någon riksdagens åtgärd.

Utskottet tar slutligen upp en fråga som aktualiserats genom en skrivelse från arkivet för ljud och bild.

Som en följd av att reklamfilm undantas från kravet på förhandsgranskning kommer, om pliktexemplarslagen inte ändras, sådan film att undantas från leveransplikt. Detta är en icke avsedd effekt av den i propositionen föreslagna lagstiftningen. Kulturutskottet föreslår därför att konstitutionsutskottet förelägger riksdagen förslag till ändring i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar, som innebär att leveransplikten beträffande reklamfilm kvarstår. Förslag till lagändring fogas vid yttrandet som *bilaga*.

Stockholm den 5 november 1985

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönning (s), Maja Bäckström (s), Karl Boo (c), Berit Oscarsson (s), Lars Ahlmark (m), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Torgny Larsson (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Margareta Fogelberg (fp) och Håkan Stjernlöf (m).

Avvikande meningar

1. Förhandsgranskning av filmer och videogram för privat bruk

Karl Boo (c), Kerstin Göthberg (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utskottet vill" och på s. 4 slutar "del (yrkande 2)." bort ha följande lydelse:

Videomarknaden har under den senaste 10-årsperioden expanderat starkt. Tekniken utnyttjas främst för underhållning, information och undervisning. Möjligheterna att sprida kvalitetsfilm till allmänheten har ökat.

Principiellt medför alltså videotekniken att människors möjligheter att få kunskap, information och förströelse vidgats. När videotekniken används så är den ett värdefullt tillskott i de informationssystem som vi byggt upp i landet.

All teknik kan tyvärr dessutom användas på ett destruktivt sätt. Detta gäller även videotekniken. Vissa delar av videogramutbudet speglar en livsfilosofi, där ett människoförakt som tar sig uttryck i sexuella övergrepp och sadism dominerar.

Det finns i dag forskningsresultat som klart visar att långvarig och upprepad exponering för extremvåld och våldspornografi leder till attitydförändringar hos människor. Toleransen för våld och förtryck ökar. Benägenheten att använda våld för att lösa verkliga konflikter ökar likaså.

Extremvåldet och våldspornografin i film, videogram och massmedier är

uttryck för den våldskultur som sköljer in över vårt land. Förnedring av kvinnor, barn eller olika minoritetsgrupper är ett markant inslag. Ett Sverige fritt från förnedrande våldspornografiska eller sadistiska alster är en förutsättning för att garantera alla människors lika värde och rättigheter.

Det anförda leder enligt utskottets mening till slutsatsen att det är nödvändigt att det utan dröjsmål och utan att någon ytterligare utredning görs införs obligatorisk förhandsgranskning även av videogram och filmer som sprids till allmänheten för privat bruk. De här aktuella motionerna tillstyrks, såvitt däri framställs ett sådant krav. I lagstiftningsärendet får också övervägas den i motion 1985/86:1 upptagna frågan om innehållsredovisning på godkända filmer och videogram (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande i här aktuellt avseende står inte i motsättning till att man nu inför ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram. Denna fråga behandlas i det följande.

2. Ansvarig utgivare för filmer och videogram

Ingrid Sundberg (m), Karl Boo (c), Lars Ahlmark (m), Margareta Mörck (fp), Kerstin Göthberg (c), Margareta Fogelberg (fp) och Håkan Stjernlöf (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "I propositionen framhålls" och slutar "denna del." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att yttrandefrihetsutredningens förslag om ett system med ansvarig utgivare för filmer och videogram bör genomföras. Några ytterligare överväganden, så som departementschefen förordar, är således inte erforderliga i detta avseende. Motionerna tillstyrks.

Förslag till lag om ändring i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Av film, som är 16 eller 35 millimeter bred och som har godkänts av statens biografbyrå för visning vid biografföreställning, skall den, som har påkallat granskningen hos biografbyrån, lämna ett pliktexemplar till arkivet för ljud och bild.

Av reklamfilm, som distribueras för visning vid biografföreställning, skall distributören lämna ett pliktexemplar till arkivet för ljud och bild.

Pliktexemplar enligt första stycket skall lämnas inom en månad från den dag då filmen första gången visades offentligt här i riket. Den som har lämnat pliktexemplaret skall få tillbaka detta sedan arkivet har haft skälig tid för att framställa en kopia.

Pliktexemplar enligt första eller andra stycket skall lämnas inom en månad från den dag då filmen första gången visades offentligt här i riket. Den som har lämnat pliktexemplaret skall få tillbaka detta sedan arkivet har haft skälig tid för att framställa en kopia.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

